

Poseł PSL „Piast” Jan Cieluch

MICHAŁ KALISZ, IPN RZESZÓW

LUDOWIEC, POSEŁ, „SPRAWIEDLIWY”

Jan Cieluch odegrał pierwszoplanową rolę wśród grybowskich chłopów działających w ruchu ludowym. Zasłużył się dla politycznego rozbudzenia wsi, szczególnie w okresie galicyjskim, a następnie (w latach 1908–1913) jako członek Rady Naczelnej i prezes PSL „Piast” w Grybowie.

Urodził się 19 czerwca 1866 r. w Wilczyskach (pow. gorlicki) w rodzinie chłopskiej. Był synem Jana i Marcjanny z Garlickich. Jego ojciec był zamożnym chłopem i właścicielem dwóch dużych gospodarstw w Wilczyskach i sąsiednim Berdechowiu-Wyskitnej k. Stróż. Po ukończeniu szkoły ludowej w Wilczyskach kontynuował naukę w I CK Gimnazjum im. Jana Długosza w Nowym Sączu. Po ukończeniu czwartej klasy przerwał naukę. Początkowo pracował w gospodarstwie rodziców, by wkrótce rozpocząć samodzielne gospodarowanie w majątku odziedziczonym po ojcu w Berdechowiu-Wyskitnej¹.

Cieluch ożenił się z Karoliną Koch, z którą miał ośmioro dzieci. Dwaj jego synowie – Artur i Tadeusz – pracowali na roli, natomiast trzeci – Jan – został urzędnikiem skarbowym w Krakowie. Jan i Karolina mieli pięć córek: Emilię (Tokarz), Wandę (Garlicką), Marię (Biernat) oraz Zofię i Karolinę².

Cieluch od najmłodszych lat interesował się polityką, dlatego został terenowym korespondentem „Wieńca” i „Pszczółki”, następnie „Przyjaciela Ludu”, a po I wojnie światowej pisywał do „Piasta”. W swoich artykułach poruszał tematy polityczne i gospodarcze dotyczące wsi. Gdy w 1895 r. powstało Stronnictwo Ludowe, Cieluch włączył się w działalność polityczną, agitując za wyborem ludowca do Sejmu Krajowego. W tym czasie poznał ks. Stanisława Stojalowskiego, który, ścigany przez władze galicyjskie, zatrzymał się u niego na krótko. Prześladowanego księdza ukrywał również krewny Cielucha, Stanisław Kozicki, kolejarz z Nowego Sącza, skazany za to na sześć miesięcy pozbawienia wolności³.

Dzięki swojemu zaangażowaniu i aktywności Cieluch został wybrany w 1896 r. na członka, a następnie wicemarszałka Rady Powiatowej w Grybowie⁴. Jego dotychczasowa działalność spowodowała, że był uznawany za przywódcę grybowskich chłopów, dlatego w 1908 r. wybrano go

¹ J. Potoczek, *Sylwetki działaczy ruchu ludowego. Jan Cieluch*, [w:] „Rocznik Sądecki”, t. 13, Nowy Sącz 1972, s. 357; *Parlament Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1927*, red. H. Mościcki, W. Dzwonkowski, Warszawa 1928, s. 185; *Słownik biograficzny działaczy ruchu ludowego*, red. J. Dancygier, S. Jarecka-Kimłowska i in., Warszawa 1989, s. 72–73.

² H. Steinhaus, *Wspomnienia i zapiski*, oprac. A. Zagórska, Londyn 1992, s. 243–244; Relacja Jana Cielucha (wnuka) z 16 VIII 2009 r. (nagranie dźwiękowe w posiadaniu autora).

³ J. Potoczek, *op.cit.*, s. 357–358.

⁴ *Posłowie i senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1939. Słownik biograficzny*, t. 1, red. A.K. Kunert, Warszawa 1998, s. 289.

do Rady Naczelnej PSL „Piast”. Równocześnie uzyskał z ramienia PSL „Piast” mandat poselski do galicyjskiego Sejmu Krajowego; sprawował go do 1912 r.⁵

W tym czasie Cieluch poznał Wincentego Witosą, z którym wspólnie zasiadali w ławach poselskich we Lwowie. Towarzyszył Witosowi w drodze do Lwowa, którą przemierzali koleją, a także dzielił z nim oraz z Adamem Krężelem⁶ jeden pokój. Na czas obrad posłowie pobierali skromne diety w wysokości pięciu reńskich dziennie, bez prawa wolnego przejazdu koleją. Musieli żyć niezwykle oszczędnie. Witos tak wspominał ten okres: „Z oszczędności też razem z kolegami Cieluchem i Krężelem wynajęliśmy na Stryjskim wspólny pokój u niejakiego p. Herolda, w nowo zbudowanej kamienicy, płacąc mu miesięcznie 16 reńskich. Pokój był wilgotny, zimny i nie urządzone. Na śniadania i kolacje spożywaliśmy chleb, zwykle przyniesiony z domu, z herbatą przyrządzoną nam przez fachowca w tej dziedzinie – posła Cielucha. Obiad zaś zjadaliśmy codziennie za jedną koronę, w restauracji znanego we Lwowie p. Naftuły Toepfera przy ulicy Trybunalskiej. Ponieważ i to niektórym wydawało się za drogo, zaczęto się oglądać za tańszym lokalem”⁷.

Cieluch kandydował także do Rady Państwa w Wiedniu, z okręgu Nowy Sącz–Limanowa–Grybów, po raz pierwszy w 1907 r., a następnie w roku 1911. W 1907 r. uzyskał godność zastępcy posła, lecz podczas wyborów w 1911 r. odpadł w drugiej turze głosowania. W 1913 r. ponownie kandydował do Sejmu Krajowego, lecz w wyniku przekupstwa i nadużyć przy obliczaniu głosów, nie uzyskał mandatu. Przegrał zaledwie czterema głosami z Edmundem Klemensiewiczem, notariuszem z Grybowa⁸.

Cieluch brał także żywy udział w życiu społecznym i gospodarczym powiatu. W 1911 r. założył spółdzielnię rolniczo-hodowlaną „Orka” i przez długie lata był jej prezesem. Założył również spółdzielnię drzewną „Zrąb”, mającą duży tartak parowy, który pełnił ważną rolę w czasie I wojny światowej, a po jej zakończeniu – przy odbudowie galicyjskich powiatów⁹.

Gdy w 1913 r. nastąpił rozłam w PSL, Cieluch opowiedział się za Janem Stapińskim. Na zjeździe PSL-Lewica, który odbył się w Krakowie 5 kwietnia 1914 r., Cieluch został wybrany do Wydziału Rady Naczelnej i był jej członkiem do 1916 r. Podczas I wojny światowej był pisarzem gminnym w Berdechowiu k. Bugaja (ob. przysiółek Wyskitnej). Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r., gdy z gabinetu Jędrzeja Moraczewskiego ustąpiło kilku ministrów, Stapiński zaproponował Cielucha do składu rządu. Tego okresu dotyczy charakterystyka sporządzona przez Witosą: „Jan Cieluch, poseł powiatu grybowskiego i wicemarszałek Rady Powiatowej tamże, zamożny gospodarz ze Stróż. Był żywym wzorem spokoju i umiarkowania. Dał się porwać fali ruchu ludowego i prawie bezwiednie płynął na niej, nie mogąc się w żaden sposób zatrzymać. Dobry z gruntu, towarzyski, szczerzy, uprzejmy aż do przesady, bardzo mało jednak nadawał się do pracy sejmowej, a jeszcze mniej do walki politycznej. Przemawiającego nie słyszał go zdaje się nikt. Natomiast doskonale umiał gotować herbatę, czym mi oddawał bardzo dużą przysługę, mieszkając razem ze mną, ja zaś nie miałem do tego najmniejszego talentu”¹⁰.

⁵ J. Potoczek, *op.cit.*, s. 358.

⁶ Adam Krężel (1871–1945), rolnik, działacz ludowy. W latach 1893–1906 piastował stanowisko pisarza gminnego, a od 1906 r. do 1919 r. był wójtem. Od 1906 r. pisywał do „Przyjaciela Ludu”, a także do „Piasta”. W latach 1908–1918 był posłem pow. pilźnieńskiego na Sejm Krajowy z ramienia PSL. Poseł na Sejm Ustawodawczy RP (1919–1922) z listy PSL „Piast”. Ponownie wszedł do Sejmu RP z listy państwowej 5 listopada 1925 r. na miejsce zmarłego Augusta Lizaka. Szerzej zob.: W. Witos, *Moje wspomnienia. Dzieła wybrane*, t. 1, Warszawa 1998, s. 215, 449.

⁷ W. Witos, *Moje wspomnienia. Dzieła wybrane*, t. 1, Warszawa 1998, s. 215.

⁸ J. Potoczek, *op.cit.*, s. 358; por. K. Dunin-Wąsowicz, *Dzieje Stronnictwa Ludowego w Galicji*, Warszawa 1956, s. 215.

⁹ *Parlament Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1927*, red. H. Mościcki, W. Dzwonkowski, Warszawa 1928, s. 185.

¹⁰ W. Witos, *Moje wspomnienia. Dzieła wybrane*, t. 1, Warszawa 1998, s. 216, 230.

Ta – w części niepochebna – opinia o Cieluchu mogła wynikać z tego, że popierał on Gabriela Dubiela¹¹ i jego (odmienny niż Witosa) punkt widzenia na stosunek do rządu premiera Moraczewskiego¹². Wyrazem poparcia dla rządu Moraczewskiego i poglądów głoszonych przez Dubiela było także to, że Cieluch uczestniczył w spotkaniu lewicowych ludowców z Galicji, które odbyło się w Tarnowie 30 listopada 1918 r.¹³ Jednak gdy w pow. grybowski przeważały wpływy umiarkowanego PSL „Piast”, Cieluch ponownie znalazł się w jego szeregach. W 1922 r. wszedł do Sejmu, uzyskując mandat posła z listy nr 1, PSL „Piast” z okręgu wyborczego nr 45 (Tarnów). Tuż przed samymi wyborami Bolesław Wieniawa-Długoszowski złożył Cieluchowi propozycję, aby ten za pewne korzyści materialne zrzekł się na jego rzecz kandydowania do Sejmu¹⁴. Jako poseł I kadencji (1922–1927) i członek klubu PSL „Piast” pracował w komisjach: odbudowy kraju i rolnej. W latach 1923–1924 znalazł się w składzie Rady Naczelnej PSL „Piast”¹⁵.

Po wygaśnięciu mandatu posła Cieluch nie ubiegał się o ponowny wybór. Powrócił do swojego gospodarstwa, gdzie poświęcił się pracy na 68 morgach ziemi (z czego 40 uprawnych). W jego dworze w Berdechowie często gościli wybitni politycy chłopscy. W 1923 r. zatrzymał się u niego ówczesny premier Witos, który zmierzał samochodem do Sanoka na poświęcenie sztandaru 2. pułku strzelców podhalańskich. Tak wizytę tę zapamiętał osobisty sekretarz Witosa, Henryk Dzendzel, który mu towarzyszył podczas podróży: „Przenocowaliśmy w dużym, dobrze prowadzonym gospodarstwie posła Jana Cielucha w Stróżach w pow. grybowski. Cieluch uchodził słusznie za bogatego chłopca. Nie należał natomiast do wybijających się. Premier często żartował z niego z powodu jego flegmatycznego usposobienia, otyłości i znajomości kulinarnych. Cenił za szczerość, umiar, opanowanie, koleżeńskość. Ganił za eksploatowanie mandatu, za brak odpowiedniej pracy politycznej i parlamentarnej. Decydując się zatrzymać u Cielucha, powiedział z humorem: – Może do nas przemówi. Do tej pory nikt go nie słyszał ani na wiecu, ani w sejmie. Mnie się jednak zdawało, że Witos lubił tego »swego« Cielucha, skoro zdecydował się na skorzystanie z gościny w jego domu. Cieluch i jego cała rodzina oraz pospiesznie ściągnięci chłopci powitali premiera serdecznie. Od pierwszej chwili zapanował wesoły nastrój, który udzielił się szybko wstrzeźliwemu pod tym względem Witosowi. Suta kolacja z prostych, lecz nadzwyczaj smacznych zakąsek i dań, podlewanych własnego wyrobu znakomitymi nalewkami, a przy kawie – jarzębiakiem izdebnickim, przeciągnęła się. Mówili wszyscy o wszystkim. Przemówił i Cieluch.

¹¹ Gabriel Dubiel (1880–1943), pedagog i publicysta, działacz ruchu ludowego. Podczas I wojny światowej kapitan w 32. pułku piechoty armii austriackiej, a także członek POW i Konwentu Organizacji „A”. Od 6 do 11 IX 1918 r. był ministrem oświaty w Tymczasowym Rządzie Ludowym Republiki Polskiej w Lublinie. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej oraz II i III Powstania Śląskiego. W PSL od 1912 r., w latach 1912–1913 członek Rady Naczelnej PSL, a od 1914 r. oraz 1921–1923 i 1927–1930 członek Rady Naczelnej PSL „Piast”. Poseł na Sejm RP (1922–1927) z ramienia PSL „Piast”. Zginął w 1943 r. w KL Auschwitz. Szerzej zob. *Posłowie i senatorowie...*, t. 1, s. 424–425; W. Witos, *op.cit.*, t. 1, s. 431.

¹² Różnica poglądów między Witosem a Dubielem dotyczyła wizji i stosunku do rządu Moraczewskiego (18 XI 1918–16 I 1919). Mimo że początkowo Witos optował za gabinetem ogólnonarodowym i za rekonstrukcją rządu, tak naprawdę chodziło mu o chłopski, a w dalszej kolejności o ogólnonarodowy charakter rządu. Natomiast Dubiel opowiadał się za rządem republikańsko-ludowym, który miał się składać wyłącznie z przedstawicieli chłopów i robotników. Ostatecznie wizja Gabriela Dubiela i jego zwolenników przepadła w chwili, gdy ten nie wszedł do Rady Naczelnej Zarządu PSL. Szerzej zob. H. Cimek, *Walka ludowców o Polskę, jej granicę i ustrój w latach 1914–1922*, Rzeszów 2008, s. 43; por. W. Witos, *op.cit.*, t. 1, s. 449.

¹³ H. Cimek, *op.cit.*, s. 42.

¹⁴ J. Potoczek, *op.cit.*, s. 358; por. *Parlament Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1927*, red. H. Mościcki, W. Dzwonkowski, Warszawa 1928, s. 185; A. Belcikowska, *Stronictwa i Związki Polityczne w Polsce*, Warszawa 1925, s. 206, 653.

¹⁵ *Posłowie i senatorowie...*, t. 1, s. 289.

Premier wymownie spojrział na mnie. Stwierdziłem, że mówił nie tylko do rzeczy, ale zupełnie dobrze”¹⁶.

Cieluch, wspólnie z posłami Janem Madejczykiem i Narcyzem Potoczkiem, nakłaniał Witosa, aby ten nie przyjął misji utworzenia rządu w 1926 r. Przeczynał i obawiał się, że może to w konsekwencji doprowadzić do rozlewu krwi. Wydarzenia majowe i zamach Piłsudskiego w pełni potwierdziły jego obawy¹⁷. Po zjednoczeniu ruchu ludowego w 1931 r. Cieluch został przewodniczącym Zarządu Powiatowego SL w Grybowie. Pod koniec lat trzydziestych odsunął się od czynnego życia politycznego, jednak wydarzenia polityczne wciąż go interesowały¹⁸.

Piękną kartę w życiu Cielucha stanowiła jego postawa w okresie okupacji niemieckiej, gdy od lipca 1942 r. do sierpnia 1945 r. udzielił schronienia prof. Hugonowi Steinhausowi¹⁹ i jego żonie Stefanii. Uczony wraz z rodziną najpierw ukrywał się we Lwowie, następnie w Osiczynie pod Lwowem, a od 11 lipca 1942 r. w Berdechowie k. Stróż. Już od marca 1941 r. w dworze Cielucha mieszkała teściowa Steinhausa wraz z synem Adolfem Szmoszem²⁰, którzy za zgodą właściciela ścignęli profesora i jego żonę. W okresie pobytu w Berdechowie profesor używał fałszywego imienia i nazwiska – Grzegorz Krochmalny – i zameldowany był jako pomoc w gospodarstwie. Steinhausowie przebywali tuż obok dworu w jednym z mieszkań w czworokach, przeznaczonych dla służby folwarcznej. W jednym pokoju i kuchni, profesor wraz z żoną przetrwał okres okupacji niemieckiej. Bezpośrednią opiekę nad profesorem w czasie jego pobytu w Berdechowie sprawowali żołnierze Armii Krajowej z placówki w Stróżach i Bobowej²¹. Steinhaus został zaangażowany w struktury tajnego nauczania, gdzie wykładał matematykę i języki obce. Był także członkiem Podkomisji Egzaminacyjnej w Stróżach, która obejmowała swoim zasięgiem gminy Bobową, Łużną i Ropę²². Za wiedzą właściciela folwarku, w zajmowanym przez niego mieszkaniu odbywały się lekcje, a także egzaminy z zakresu szkoły powszechnej i średniej. Cieluchowie przez cały okres ukrywania żydowskiej rodziny żyli z nią w serdecznych stosunkach i w miarę swoich możliwości dostarczali jej żywności, o czym może świadczyć drobny akapit z pamiętnika uczonego: „[...] a państwo Cieluchowie nigdy nie zabili wieprza, żeby nam nie posłać kiszek, świetnie przyrządzonych”.

¹⁶ *O Wincentym Witosie. Relacje i wspomnienia*, oprac. J. Borkowski, Warszawa 1984, s. 268–269.

¹⁷ J. Potoczek, *op.cit.*, s. 358.

¹⁸ *Posłowie i senatorowie...*, t. 1, s. 289.

¹⁹ Hugo Dionizy Steinhaus (1887–1972), wybitny matematyk, współtwórca lwowskiej szkoły matematycznej, legionista. Zajmował się teorią gier i rachunkiem prawdopodobieństwa. Zmarł we Wrocławiu. Szerzej zob. H. Siwek, *Steinhaus Dionizy Hugo*, [w:] *Słownik biograficzny historii Polski*, red. J. Chodera, F. Kiryk, Wrocław 2005, t. 2, s. 1458.

²⁰ Miejsce u Jana Cielucha wyszukał im Stefan Dobrzański – jego brat Jan był mężem Marii, której siostra Krystyna była żoną Adolfa Szmosza. Stefan Dobrzański w trakcie odbywania służby wojskowej przed 1939 r. miał jako podwładnego Witolda Schönemana-Łuniewskiego, który wskazał mu dwór Cielucha jako miejsce dla teściowej Steinhausa i Adolfa Szmosza. Szerzej zob. H. Steinhaus, *op.cit.*, s. 243.

²¹ W latach 1939–1945 w Stróżach działała placówka ZWZ-AK; w początkowej wersji miała ona posiadać status baonu, w skład którego wchodziły trzy kompanie szkieletowe: Grybów, Stróże i Bobowa z Ciężkowicami. Dowódcą całości był Wincenty Schöneman-Łuniewski z Chorzowa, który zamieszkał w czasie wojny w Stróżach u swego teścia, maszynisty kolejowego Michała Igielskiego. Bezpośrednią opiekę nad Steinhausem sprawowali z ramienia Armii Krajowej Józef Laska „Orlicz”, który był komendantem policji granatowej w Bobowej, oraz Marian Szafranec „Junosza” ze Stróż. Szafranec dostarczał profesorowi dodatkowe kartki na żywność, korespondencję oraz pomógł wraz z Laską w wyrobieniu nowych dokumentów. Szerzej zob. J. Bieniek, *Nad brzegami Ropy. Z dziejów Wojskowego Ruchu Oporu w Ziemi Gorlickiej*, Gorlice 2002, s. 114, 119–125; H. Steinhaus, *op.cit.*, s. 249–250, 257.

²² J. Bieniek, *op.cit.*, s. 229, 232; L. Dusza, *Kryptonim „Nadleśnictwo 14”*. *Z dziejów konspiracji w Gorlickiem*, Warszawa 1981, s. 68; AIPN Rz, Okręgowa Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Rzeszowie, sygn. 191/121, Protokół przesłuchania świadka Wiktorii Brach z 12 III 1969 r., k. 6.

W trakcie swojego pobytu w Berdechowiu Steinhaus starał się odwdziżyć gospodarzom za uzyskaną gościnę, dlatego pomagał im jak umiał w pracach polowych. W wolnych chwilach, za pomocą prymitywnych narzędzi, wspólnie ze swoim szwagrem sporządził mapy obszarów, na których gospodarował Cieluch oraz skonstruował zegar słoneczny na potrzeby folwarku. Aby nie wzbudzić podejrzeń okolicznych mieszkańców, Steinhaus i jego rodzina brali czasem udział w niedzielnych nabożeństwach w kościele w Stróżach oraz w uroczystościach publicznych, jak wesela czy dożynki. Zabiegi te jednak nie uchroniły Cielucha przed donosem, który dotarł do posterunku Bahnschutzpolizei w Stróżach. Pewnego dnia w dworze zjawił się funkcjonariusz Bahnschutzu wraz z granatowym policjantem. Dzięki szczęśliwemu zbiegowi okoliczności udało się zażegnać niebezpieczną sytuację.

W październiku 1942 r. gestapo aresztowało Cielucha. Powodem zatrzymania było wznowienie sprawy sprzed roku, jaką mieli jego dwaj synowie, którzy jesienią 1939 r. przeprowadzali polskich oficerów na Węgry. Artura i Tadeusza Cieluchów osadzono w więzieniu w Nowym Sączu, ale zostali wypuszczeni z braku dowodów. Siedemdziesięciosześcioletni wówczas Jan Cieluch został aresztowany pod zarzutem współdziałania z synami w przetrzecie polskich żołnierzy na Węgry. W Berdechowiu zjawił się komendant policji granatowej z Grybowa, Bronisław Kubala. Cieluch próbował uciekać przez okno, lecz Kubala strzelił za nim w powietrze, zabiegł mu drogę i zatrzymał go²³. Cielucha odstawiono do Nowego Sącza, gdzie zakutego w kajdanki maltretował kierownik nowosądeckiego więzienia Johann Bornholt, który rozbił mu głowę ciężkim kluczem oraz szczuł go specjalnie wytresowanym wilczurem. Mimo tortur Cieluchowi nic nie udowodniono, dlatego po sześciu tygodniach został wypuszczony na wolność²⁴. Wydarzenie to w swoich pamiętnikach wspomniął prof. Steinhaus: „W pierwszych dniach listopada [1942 r.] wrócił niespodziewanie z więzienia pan Cieluch. Była to wielka radość. Piliśmy wino porzeczkowe domowego wyrobu na przyjęciu u państwa Cieluchów, na cześć powrotu »starszego pana« [...]»²⁵. Pobyt w więzieniu wpłynął jednak na pogorszenie jego zdrowia. W październiku 1942 r. został również aresztowany w Krakowie jego syn Jan, którego w styczniu 1943 r. osadzono w KL Auschwitz, gdzie zginął 1 lutego 1943 r.²⁶

Steinhaus 28 sierpnia 1945 r., po przeszło trzyletnim pobycie w dworze Cielucha opuścił Berdechów, a następnie przez Kraków trafił do Wrocławia²⁷.

Cieluch miał sporą bibliotekę. Do późnej starości zaczytywał się w historycznych powieściach i rozprawach naukowych, a jego ulubionym autorem był Józef Ignacy Kraszewski. Napisał też obszernie wspomnienia dotyczące swej działalności politycznej, które przeczytał Steinhaus, chwalać go za piękny styl. Niestety, rękopis po wojnie zaginął. Cieluch zmarł 22 grudnia 1956 r. w wieku dziewięćdziesięciu lat. Pochowano go na cmentarzu w Wilczyskach²⁸.

²³ H. Steinhaus, *op.cit.*, s. 243, 245–246, 250–251 i in.; Relacja Jana Cielucha (wnuka) z 16 VIII 2009 r. (nagranie dźwiękowe w posiadaniu autora).

²⁴ J. Potoczek, *op.cit.*, s. 359.

²⁵ H. Steinhaus, *op.cit.*, s. 247.

²⁶ Archiwum Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, Zespół Ankiety, ankieta z 1965 r., [bez paginacji].

²⁷ H. Steinhaus, *op.cit.*, *passim*; Relacja Jana Cielucha (wnuka) z 16 VIII 2009 r.

²⁸ J. Potoczek, *op.cit.*, s. 359; Relacja Jana Cielucha (wnuka) z 16 VIII 2009 r.